

Euro je omyl, který je nutné zachránit

Říká komentátor Financial Times Martin Wolf. Podle něj si to uvědomuje hlavně německá kancléřka Angela Merkelová

Evropská unie včetně eurozóny je podivná nenormální konstrukce, ale evropští politici si uvědomují, že bez ní by na tom byly jejich země ekonomicky i jinak huře, říká odborník na EU z listu Financial Times **Martin Wolf**. Koronavirová krize otřásla Unii a povede podle něj k nárůstu moci státu a šíření nacionalního populismu. Což Evropě nepříinese nic dobrého.

LM Šéfové zemí EU odsouhlasili vznik evropského fondu obnovy ve výši 750 miliard eur na pomoc postiženým epidemií koronaviru. Francouzský prezident Emmanuel Macron ale řekl, že jde o rozpočet zemí eurozóny, podle španělského premiéra je to nový Marshallův plán a podle finské premiérky mimořádná jednázová věc. Co tedy schválili?

K ustavení fondu bylo mnoho rozdílných důvodů, a tak má každý politik, který se toho zúčastnil, jiný názor na to, oč jde. Pro ty, kterým šlo o peníze, je to dočasný fond ekonomické obnovy. Jak řekla finská premiérka, jednázová věc. A skutečně, pokud s tím budou chtít někteří pokračovat dál, bude potřeba nové dohody.

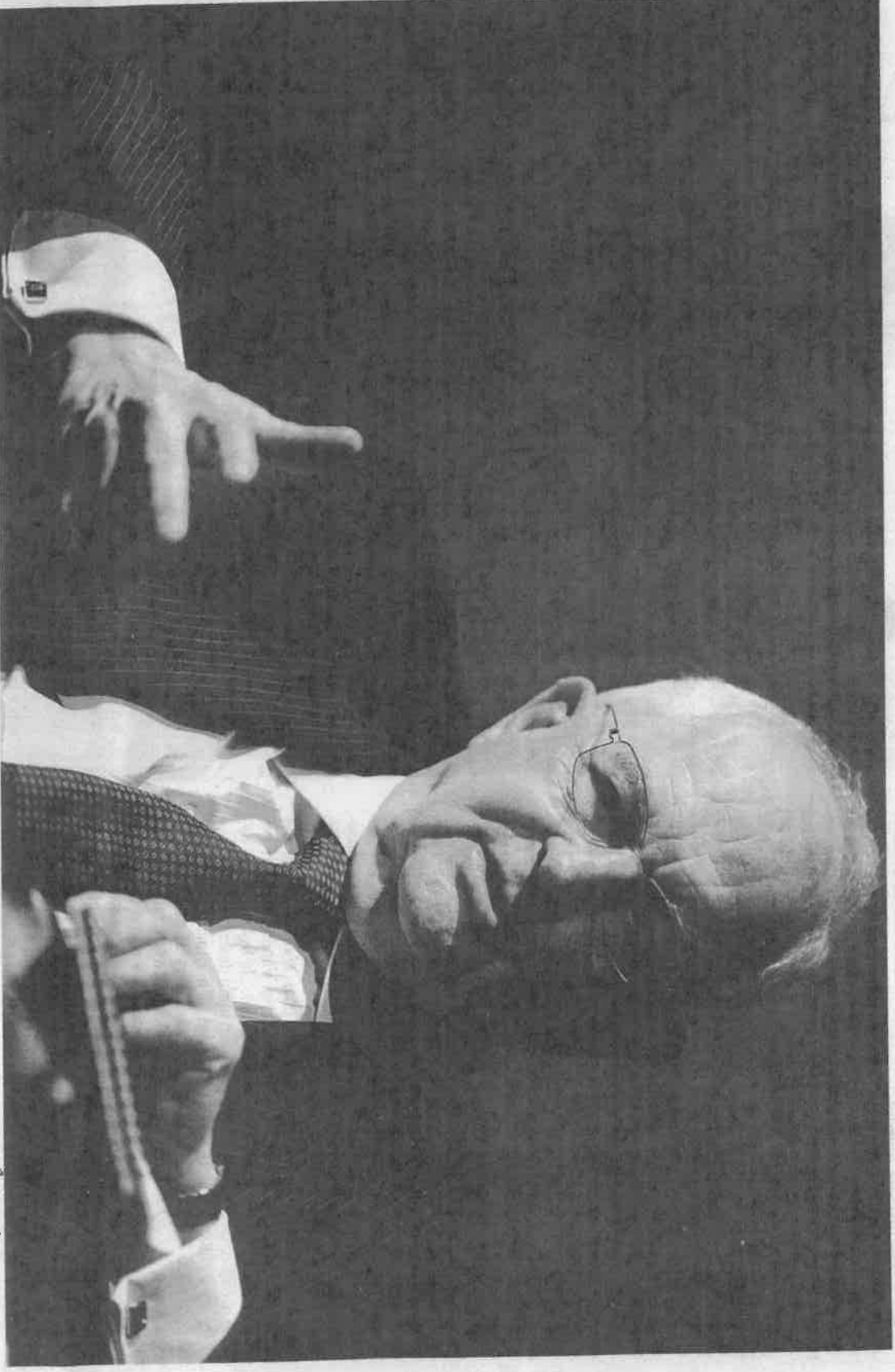
Na druhou stranu část politiků v tom vidí mnohem větší věc. Demonstraci toho, že Evropa má schopnost odpovědět kolektivně velkou akcí na velkou krizi spojenou s pandemií, za kterou žádný evropský stát nemůže. Dále potvrzení vzájemné solidarity uvnitř EU a toho, že lze převést zdroje ze silnějších zemí těm slabším. A konečně jde o ukázkou toho, že Evropská unie je schopna si společně vypůjčit velkou sumu peněz na svuj vlastní účet a vytvořit společně evropské dluhopisy, které půjde splácet z příjmů založených na společných daních. Což může vést k vytvoření federálního fiskálního systému Evropské unie.

LM Myslíte vytvoření federálního finančního systému se skutečně velkým rozpočtem pro celou Evropskou unii, nebo jen pro země platící eurem?

Je to důležitá otázka, která ale není vyřešena. Už tento fond je dost neobvyklou konstrukcí a odráží nenormální konstrukci celé Evropské unie. Je to EU a uvnitř je eurozóna. Země eurozóny, což je nejrozvinutější struktura integrace, se chtějí dále těsněji propojovat. Protože jim to ekonomicky pomůže a podpoří to politiku zemím eurozóny v době krize. Naproti tomu většina unijních zemí mimo eurozónu se nechce dále integrovat. Nicméně k další integraci země eurozóny mohou využít jen celounijní instituce, nikoliv instituce eurozóny. Jinak to nejde, tak je nyní nastavena Evropská unie. V určitém bodě bude tuto anomálii potřeba vyřešit a vytvořit pro eurozónu nové instituce, které budou mít federální charakter. Pokud se to ale stane, vznikne otázka, co se zbýtkem EU? Momentálně nikdo nezná nějaké dobré řešení, a tak se nic neděje. Všichni jsou v pasí současného nenormálního uspořádání.

LM Bude podle vás tahle situace pokračovat dál, nebo se rychle vyřeší řeckéme v příštích pěti letech?

Současná krize je tak hluboká a má tolik dimenzí, že je možné téměř cokoliv od dramatického posunu k federální Evropě až po dezintegraci Evropské unie. Nicméně odhaduji, že s velkou pravděpodobností nebude možné předělat v příštích pěti letech institucionální rámec Evropy. Je to složitý úkol, bylo by třeba změnit mnoho věcí a v současné době v Evropě není shoda na tom, jak to udelat. Samozřejmě, šlo by to vyřešit tím, že by všechny unijní země, které dosud nemají euro, vstoupily do eurozóny, ale to se v příštích pěti ani deseti letech nestane.

Být uvnitř Evropské unie je v zájmu východních členských zemí přesto, že si jejich politici stěžují, tvrdí Martin Wolf (na snímku z roku 2019)

LM Zmínili jste se, že politici jako Macron douhají, že po schválení fondu vzniknou evropské daně jako samostatný příjem Unie. Odmávnut byl ale jen poplatek z nerezakvovatelných plastů...

Skutečně nebylo nic odsouhlaseno. Může to tím skončit, ale nemusí. Diskutovalo se o společné dani z emisí oxidu uhličitého a propomení zavedení společných daní v tom chtějí pokračovat. Douhají, že v budoucnu se v souvislosti se splácením společných dluhopisů ukáže nutnost zavedení těchto daní. Otázkou je, zda s tím budou chtít souhlasit všechny unijní země.

LM Ano, nevíme to, protože země Evropské unie jsou rozděleny. Nedávny summit hral unijních zemí podle některých analytiků odhalil hluboké rozporry mezi severem a jihem i mezi východem a západem Unie. Nebylo tedy tohle rozdělení už dřív? Samozřejmě bylo, posledních třicet let a možná déle. Zkusím trochu vysvětlit proč. EU se dramaticky rozšířovala, zejména po roce 1991, po rozpadu sovětského impéria, a tím se stávala více heterogenní. Původní šes-

tič zemí, zárodek EU, tedy Německo, země Beneluxu, Francie a Itálie, měla historicky, politicky a kulturně mnoho společného. Tedy pokud se na to podívám z perspektivy celé Evropy, šlo vlastně o původní říši Karla Velikého. Pak přišlo rozšíření Evropských společností a to zvýšilo rozdíly. K tomu přišlo vytvoření eurozóny, což byl podle mého mysl. Kombinace těchto věcí vyvolala spoustu problémů.

Je legitimní se ptát, jestli struktura EU, kde je momentálně 27 zemí s obrovskými rozdíly v ekonomických, politice i kultuře, může vůbec fungovat. Na druhou stranu se EU ukázala mnohem odolnější, než mnozí lidé očekávali. Přes všechny její anomálie a nesourodosti. Protože přezítí Unie vidí politici hlavního proudu v rozhodujících evropských zemích jako otázku přezítí jejich zemí. Roztříštěný evropský trh s ekonomickými dopady na jednotlivé země, fragmentovanou Unii nebo přerušení svazků mezi jednotlivými evropskými zeměmi vidí jako horší alternativu než současnou podivnou, experimentální a skutečně nenormální konstrukci instituce EU. A s Ruskem na východě a s Amerikou propadající šílenství na západě a s rostoucí Čínou je pro ně přezítí EU důležitější než dřívě.

LM Mimočodem, politici z východních zemí Evropské unie si stěžují, že schválený fond příkládá příliš velkou důležitost „zelené“ ekonomice a že je to pro ně nákladné...

Přes tyto stížnosti se však politici z východních zemí stále domnívají, že by uvnitř Unie je v jejich zájmu. Mohou přece vystoupit z EU třeba zítra, ale neudělali to. Odhaduji, že i většina lidí ve východní Evropě si myslí, že je ekonomicky i jinak výhodné být uvnitř EU. S ustálovaním západní Evropy o vybudování zelené ekonomiky se budou muset země, jako je ta vaše, naučit žít. Odhodlání Západu vybudovat zelenou ekonomiku nezmizí. Protože vychází z miněni tanních obyvatel.

ROZHOVOR TÝDNE Martin Wolf

S KOMENTÁTOREM FT HOVORIL Marek Hudema

tič zemí, zárodek EU, tedy Německo,

země Beneluxu, Francie a Itálie, měla historicky, politicky a kulturně mnoho společného. Tedy pokud se na to podívám z perspektivy celé Evropy, šlo vlastně o původní říši Karla Velikého. Pak přišlo rozšíření Evropských společností a to zvýšilo rozdíly. K tomu přišlo vytvoření eurozóny, což byl podle mého mysl. Kombinace těchto věcí vyvolala spoustu problémů.

Je legitimní se ptát, jestli struktura EU, kde je momentálně 27 zemí s obrovskými rozdíly v ekonomických, politice i kultuře, může vůbec fungovat. Na druhou stranu se EU ukázala mnohem odolnější, než mnozí lidé očekávali. Přes všechny její anomálie a nesourodosti. Protože přezítí Unie vidí politici hlavního proudu v rozhodujících evropských zemích jako otázku přezítí jejich zemí. Roztříštěný evropský trh s ekonomickými dopady na jednotlivé země, fragmentovanou Unii nebo přerušení svazků mezi jednotlivými evropskými zeměmi vidí jako horší alternativu než současnou podivnou, experimentální a skutečně nenormální konstrukci instituce EU. A s Ruskem na východě a s Amerikou propadající šílenství na západě a s rostoucí Čínou je pro ně přezítí EU důležitější než dřívě.

LM Zmínili jste se, že euro byl omyl. Rozpadne se tedy eurozóna a kdy?

Od devadesátých let tvrdím, že euro je jedna velká sázka do loterie. V moderním světě, ve světě peněz s nuceným oběhem, peníze vydávají státy a nejsou spojené se zlatem nebo něčím takovým. Každá země má svoji měnu. Vytvoření eura byl ale pokus vytvořit měnu bez státu, bez federální vlády, bez fiskálního systému, bez rozpočtu, bez politické integrace, bez našední lidí pro tuto myšlenku, a navíc pokusem spojit novou měnu velmi rozdílné ekonomiky. Přitom původně si Němci mysleli, že se jim podaří omezit placení eurem na Německo, Benelux, Rakousko, Dánsko a Francii. Dávalo to smysl, protože kromě Francie šlo o země začleněné do německého ekonomického systému. Pak se eurozóna

na začala rychle rozšiřovat, třeba o Itálii a Řecko, a najednou to byla jiná eurozóna. Vznikla tak heterogenní měnová unie, že nemohla fungovat bez federálních institucí, a zároveň v ní byly tak odlišné země, že nebyla šance, že se shodnou na federálních institucích.

Bál jsem se tehdy, že přijde krize, která rozdělí mezi zeměmi ještě prohloubí. Unie už nebude říditelná a rozpadne se. Finanční krize pak sice oslabilila Unii, ale zároveň tu byla silná politická vůle udržet eurozónu pohromadě a to převažilo. Bylo by lepší, kdyby v průběhu finanční krize nebylo euro, ale jednotlivé měny. Jenže když už eurozóna vznikla, náklady na její „rozmontování“ by byly ohromné. Takže zbývá jen možnost eurozónu posílit.

LM Není tedy jiná cesta než další integrace?

Nerad říkám, že někde není jiné cestě. Spíš bych řekl, že už to, co bylo nyní schváleno, naznačuje, že další integrace je představitelná. Eurozóna by si měla vytvořit vlastní instituce, formální společný úřad s nějakým fiskálním elementem (pozn. red.: nějakým rozpočtem a přerozdělováním peněz ve velkém). Technicky je to možné. Nutnost zachování eurozóny a její důležitost pro prosperitu své země si uvědomuje třeba německá kancléřka Angela Merkelová. Když Německo uvědi, že jedinou cestou, jak ji zachránit, je vytvoření nových institucí, udělá to. V devadesátých letech minuloého století to byla na rozdíl ode dneška Francie, která odmítala proměnu EU v politickou unii, zatímco Německo bylo pro. Ted se k tomu může Německo vrátit, a když Němci budou chtít fiskálně integrovanou Evropu, ostání jin to nakonec pravděpodobně odkývají.

LM Jaký vliv kromě už zmíněného fondu a snah o urychlené integrace má vlastně současná pandemie na evropskou a světovou politiku?

Těžko k tomu něco říci, když nevíme, co se stane na konci pandemie, kdy budeme mít vakcínu, a ani třeba jak dopádnou prezidentské volby v USA. Ale jsou tu minimálně tři globální trendy, které pandemie zesiluje. Za prvé se vztahy mezi Čínou a Západem, tedy hlavně Spojenými státy, definitivně změnilly k horšímu. Přichází era velmocenského soupeření a to jiného, než tu bylo třeba před padesáti lety

Liberal a novinář

■ **Martin Wolf** je autorem několika knih o globalizaci, EU a světové ekonomice, jeho poslední dílo „Posuny a otřesy“ se věnuje následkům finanční krize

■ **Je označován** za nevlivnějšího anglicky píšícího ekonomického novináře, 33 let pracuje v denku Financial Times, kde je hlavním ekonomickým komentátorem

■ **Původně byl zastáncem** ryzího volného trhu a globalizace, pak se přiklonil k zásahům státu, zůstává ale liberálem

■ **Vystudoval** ekonomii v Oxfordu, pracoval v bankovníctví, je nositelem Řádu britského impéria

v době soupeření mezi SSSR a USA. Jde o největší změnu za posledních dvě stě let. Za druhé, už finanční krize přinesla obrovské vládní zásahy do ekonomiky a nyní tu máme krizi, která vyžaduje ještě větší a komplexnější státní zásahy. Změní to rovnováhu mezi společností a vládou a ekonomii, kterou a vládou ve prospěch vlády. A že třetí je tu změna, a to od středověké liberální demokracie k autoritativnímu nacionalismu či národním populismu. Budeme mít silnější vlády, budou více nacionalistické a budeme mít méně globalizace a více meznárodních sporů speciálně mezi Západem a Čínou.

LM Myslíte silnější vlády, nebo silnější vlády s méně svobodami pro lidi?

Závisí to na tom, které svobody myslíte. Bude méně politických svobod, nebo alespoň méně skutečné politiké soutěže. Demokracie bude méně etektní a média budou víc pod vládní kontrolou. Část nacionalistických režimů se snaží oslabit právní instituce a to může vést nakonec i k ohrožení ekonomických svobod. Vlády mohou hrát výraznější roli v ekonomice. Svět bude více nehliberální, bude to to, co se nazývá neliberální demokracie. Nebude to všude a nebude to stejné. Jiný je populismus britského premiéra Borise Johnsona, jiný maďarského premiéra Viktora Orbána či amerického prezidenta Donaalda Trumpa. Pro Evropu je to ale problém, protože bude mnohem těžší Evropskou unii řídit. Nacionalistické z jednotlivých zemí se jen těžko dohodnou na společném zájmu a společných prioritách.